

Dyrevelferd i havbruk

Prinsippdokument for Sjømat Norge

Dyr har en egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Dyrevelferdsloven

Innhold

1.	<i>Formål</i>	3
2.	<i>Innledning</i>	3
3.	<i>Hva er særegent ved dyrevelferd?</i>	4
4.	<i>God dyrevelferd i havbruksnæringen</i>	5
5.	<i>Velferdsindikatorer</i>	5
6.	<i>Hovedprinsipper</i>	5

1. Formål

Formålet med dette prinsippdokumentet er å legge rammene for at medlemmene i Sjømat Norge gjennom sin produksjon av sjømat erkjenner fiskens egenverdi ved å behandle fisken slik at *god dyrevelferd* ivaretas.

2. Innledning

I matproduksjonssammenheng har norsk havbruksnæring en kort historie. I regelverkssammenheng har dyrevelferd i havbruk en enda kortere historie. Så sent som i Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd ble det vist til at EFSA i sin vitenskapelige rapport fra 2004 konkluderte med at «[...] det er tilstrekkelig dokumentasjon som tyder på at fisk oppfatter frykt og smerte, [...]».

Fra myndighetshold er det St.meld.nr. 12 (2002-2003) som fremdeles er førende for det offentliges overordnede mål og arbeid med dyrevelferd. Denne meldingen satte for første gang dyrevelferd i havbruk på den offentlige dagsorden. Meldingen resulterte blant annet i den gjeldende lov om dyrevelferd, en lov som for første gang inkluderte dyrevelferd hos fisk i norsk regelverk. Denne meldingen identifiserte også de overordnede mål det fremtidige arbeidet med dyrevelferd skulle tuftes på.

Sjømat Norge har i flere år hatt intensjoner om å utarbeide et prinsippdokument for dyrevelferd i havbruk. Selv om utarbeidelsen har tatt tid, har ikke medlemmene unnlatt å ha fokus på dyrevelferd. Både hold av fisk i sjøen og håndtering, spesielt på slakterier, har hatt stor oppmerksomhet. På flere områder har det derfor vært gjort vesentlige forbedringer av hensyn til dyrevelferden. Dette har blant annet gitt seg utslag i utviklingen av nye metoder for bedøvelse og avliving av fisk på slakterier. Men, i den senere tid er det særlig i forbindelse med tiltak for å kontrollere lusenivåene i merdene at dyrevelferden har fått forsterket fokus. Det har også i denne sammenheng regelmessig vært oppslag med negativ vinkling i nyhetsmediene knyttet til dyrevelferd. I noen tilfeller har også myndighetene, og spesielt Mattilsynet, bidratt til negativ og unyansert oppmerksomhet.

Det er en rekke utfordringer knyttet til det å kunne fastslå hva som er akseptabel og hva som er uakseptabel dyrevelferd i havbruksnæringen. Innad i næringen er det ulik oppfatning av hva som ikke er god dyrevelferd. Opinionen preges av en generell oppfatning av at oppdrettsfisken i merdene ikke har det bra og at havbruksnæringen ikke er opptatt av dyrevelferd. Mattilsynet har senest sommeren 2016 i en egen pressemelding presisert at «Det er for mange fisk som dør i norske oppdrettsanlegg, og for mange fisk som lider før de dør. Mattilsynet vil gi overtredelsesgebyr dersom oppdretterne ikke sørger for god fiskevelferd.». Mattilsynet har imidlertid ikke presisert grensene mellom god og dårlig fiskevelferd. Det har heller ikke uttrykt hvilke velferdsparametere som skal legges til grunn for utstedelsen av overtredelsesgebyrene.

Tilbake i St.meld.nr. 12 (2002-2003) skrev Regjeringen at helse er en viktig del av velferden. Det overordnede målet for alt norsk husdyrhold var derfor **Sunne dyr i gode miljøer**. En av i alt fem ulike strategier for å nå dette målet var *Kompetente dyreeiere*. Et annet strategipunkt fokuserte på *kunnskapsutvikling og kunnskapsformidling*. Et tredje fokuserte på *innsyn og forbrukerkommunikasjon*. Andre strategipunkter omfattet kompetent tilsyn, hensiktsmessig regelverk og påvirkning av internasjonale rammer for dyrevelferd. I tillegg fremsatte stortingsmeldingen spesielle mål for de enkelte dyreartene. For akvatiske dyr i oppdrett var det fremste målet å «Utvikle gode velferdsindikatorer for fisk i oppdrett.».

3. Hva er særegent ved dyrevelferd?

Konseptet *dyrevelferd* er vesentlig forskjellig fra *dyrehelse* i den forstand at sikring av god dyrevelferd innebærer å sørge for at man skal ta hensyn til *dyrenes «psyke»* på en måte som fører til at de føler seg vel der de er, det vil si i det dyrehold som en eller annen har ansvaret for. Det er en god del kunnskaper om dyrepsykologi generelt, men det er svært lite når det gjelder fisk, og fisk i oppdrett. Likevel er det svært mange mennesker som mener de vet hva dyr «føler» og hvordan dyr «har det» i ulike situasjoner. I praksis er det mange som «vet» fordi de projiserer sitt eget følelsesspekter over til dyrene. Når dyret er en fisk, blir ikke utfordringen mindre, nettopp fordi kunnskapene om fiskenes emosjonelle sider er svært beskjedne. I prosessen med å fastsette et prinsippdokument og i arbeidet med dyrevelferd i havbruksnæringen er det viktig at bevisstheten om forskjellen mellom dyrevelferd og dyrehelse bevares, spesielt når begge hensyn skal ivaretas samtidig. God dyrehelse og god dyrevelferd er ikke synonyme og de to størrelsene er ikke direkte korrelert til hverandre.

Det finnes flere ulike definisjoner av dyrevelferd og angivelser av hva som er god dyrevelferd, og et par sentrale er referert til som bakteppe for Sjømat Norges policy på fiskevelferd. Disse er:

I the Saunders Comprehensive Veterinary Dictionary, er dyrevelferd definert som «*the avoidance of abuse and exploitation of animals by humans by maintaining appropriate standards of accommodation, feeding and general care, the prevention and treatment of disease and the assurance of freedom from harassment, and unnecessary discomfort and pain.*»,

og

Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) definerer dyrevelferd som «*how an animal is coping with the conditions in which it lives. An animal is in a good state of welfare if (as indicated by scientific evidence) it is healthy, comfortable, well nourished, safe, able to express innate behaviour, and if it is not suffering from unpleasant states such as pain, fear, and distress. Good animal welfare requires disease prevention and veterinary treatment, appropriate shelter, management, nutrition, humane handling and humane slaughter/killing. Animal welfare refers to the state of the animal; the treatment that an animal receives is covered by other terms such as animal care, animal husbandry, and humane treatment.*».

Presiseringen gitt i uthevet skrift om forskjellen mellom velferdsstatus og hvordan dyr håndteres er også viktig å være bevisst på.

Sist, men ikke minst, er European Food Safety Authority's (EFSA) konklusjoner knyttet til vurdering av fiskevelferd og følelser hos fisk, også nyttige som ramme for Sjømat Norges policy for fiskevelferd:

EFSA SCIENTIFIC OPINION

General approach to fish welfare and to the concept of sentience in fish

Welfare concepts

CONCLUSION

The concept of welfare is the same for all the animals, i.e. mammals, birds and fish, used for human food and given protection under the Treaty of Amsterdam. However, fish welfare has not been studied to the same extent as mammals and birds.

Welfare assessment

CONCLUSIONS

Whilst similar measures of welfare developed for other animals are often relevant to fish, clearly defined protocols for fish welfare evaluation are lacking.

Due to the complex relationships among the various needs/requirements of farmed fish and their behavioral and physiological consequences, as for all animals it is impossible to find one single measurement or welfare indicator that will cover all possible husbandry systems, farmed species and situations.

4. God dyrevelferd i havbruksnæringen

I produksjonen av sjømat vil *god dyrevelferd* innebære at fisken *beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger* (fra dyrevelferdsloven). Prinsippdokumentet gjelder alle arter medlemmene i Sjømat Norge oppdretter eller benytter som en del av produksjonen, herunder rensefisk.

5. Velferdsindikatorer

Velferdsindikatorerne som etter hvert vil være aktuelle for havbruksnæringen skal være hensiktsmessig å bruke både for næringen og for Mattilsynet. For næringen skal de bidra til forbedret og god dyrevelferd, og for Mattilsynet skal de kunne benyttes for å kontrollere at regelverket etterlevs. Det vil også være nyttig at indikatorene kan bidra positivt for havbruksnæringens omdømme.

Selv om det har vært til dels stort fokus på velferd i havbruksnæringen har det foreløpig ikke blitt identifisert hensiktsmessige velferdsindikatorer. I skrivende stund er det imidlertid flere prosjekter gående. Prosjekter som i løpet av 2017 trolig vil kunne ende opp med konkrete forslag til velferdsindikatorer. For rensefisk vil enkelte av prosjektene ikke være ferdig før i 2018. Når operasjonelle velferdsindikatorer er fastlagt vil de kunne benyttes både som forebyggende, korrigerende og dokumenterende for dyrevelferden i havbruksnæringen. Enn så lenge vil prinsippdokumentet være av mer overordnet karakter. Et arbeid med utgangspunkt i hovedprinsippene vil både kunne lette implementeringen av velferdsindikatorerne og om nødvendig bidra til utarbeidelse av konkrete strategier og tiltak i velferdsarbeidet.

6. Hovedprinsipper

Selv om det mangler hensiktsmessige og operasjonelle velferdsindikatorer, har medlemmene i Sjømat Norge utarbeidet dette prinsippdokument for å bidra til at dyrevelferd får den nødvendige oppmerksomhet i havbruksnæringen. Det er en selvfølge at gjeldende regelverk ligger i bunnen av all aktivitet. Spesielt er føringene gitt i St.meld.nr. 12 (2002-2003), som det er vist til i det innledende kapittelet, tatt inn i punktene 1, 2, og 9 nedenfor.

God dyrevelferd er et av de viktige fundamentene for en etisk og bærekraftig sjømatproduksjon.

Gjennom denne erkjennelsen har medlemmene i Sjømat Norge identifisert følgende kjernepunkter for optimalisert dyrevelferd:

1. Bevisstgjøre alle ansatte og tilpasse opplæring i dyrevelferd for de som er direkte involvert i produksjonen.
2. Etablere rutiner som sikrer at forskning og utvikling av nye driftsformer eller utstyr og innretninger ivaretar dyrevelferden.
3. Identifisere det utstyret og de produksjonsmåtene som kan utfordre dyrevelferden.
4. Identifisere håndteringsmåter av enkeltfisk eller av fiskegrupper som kan utfordre dyrevelferden.

5. Identifisere kontrollpunkter i produksjonen for hensiktsmessig overvåkning av dyrevelferden.
6. Fastsette indikatorer som kan beskrive dyrevelferden på det aktuelle punktet i produksjonen.
7. Identifisere tiltak som kan bedre dyrevelferden der kontrollpunktene har avdekket at det er nødvendig.
8. Etablere rutiner som sikrer nødvendig handling dersom dyrevelferden utfordres.
9. Etablere systemer som på en hensiktsmessig måte dokumenterer dyrevelferden i produksjonen.